

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
головного наукового співробітника

лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання

Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Пуховської Людмили Прокопівни

на дисертаційну роботу **Гарбузи Тетяни Віталіївни**

**«Професійна підготовка майбутніх вчителів іноземної мови в системі
дистанційного навчання університетів Великої Британії»**,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. Звернення до проблеми розвитку педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу пов'язане із зміною парадигми суспільного розвитку, інтернаціоналізацією економіки, освіти, науки, культури, трансформацією європейського та світового освітніх просторів, що спонукає до модернізації системи педагогічної освіти України на шляху до суспільства Знань. На часі перегляд цільових орієнтацій та розробки принципово інших теоретичних, змістових і технологічних засад педагогічної освіти у контексті поєднання процесів набуття знань (навчання), відкриття і створення нових знань (дослідження), передачі знань (викладання), сприяння якості знань (забезпечення якості освіти) та їх використання на робочих місцях. Соціальне замовлення на такі зміни містять стратегічні міжнародні та вітчизняні документи щодо розвитку освіти в умовах глобалізації, інтернаціоналізації та європейської інтеграції.

Процеси докорінного перетворення у суспільстві потребують від вчених переосмислення світоглядно-ціннісних основ педагогічної освіти, обґрунтування сучасних тенденцій розвитку неперервної мовної освіти й забезпечення відповідної професійної підготовки вчителів іноземних мов на різних етапах педагогічної кар'єри. Особливого значення трансформаційні процеси в галузі мовної політики набувають в англomовних країнах, які

традиційно надавали перевагу "експорту" англійської мови як мови міжнародного спілкування. Значна кількість сучасних інновацій у галузі мовної освіти, що впливають на глибинні основи педагогічної діяльності вчителя іноземних мов, виникла у Великій Британії під соціальним і політичним впливом інтеграційних процесів, що відбуваються в Європі. На зламі століть британським суспільством було усвідомлено роль плюрилінгвізму та полікультурності, що спричинило появу нової національної стратегії у вивченні та викладанні іноземних мов. Важливим напрямом нової стратегії є використання можливостей дистанційної освіти для підготовки вчителя іноземної мови. Визначення сучасних методологічних орієнтирів професійної підготовки вчителів іноземних мов потребує зміни підходу до вчителя іноземних мов як до рушійної сили позитивних змін у сфері мов і культур. А від так – дисертаційне дослідження Гарбузи Т. В. «Професійна підготовка майбутніх вчителів іноземної мови в системі дистанційного навчання університетів Великої Британії» є своєчасним і соціально значимим.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічною і теоретичною обґрунтованістю його вихідних положень, представлених у вступі і Розділі 1. Теоретичні засади дослідження. На схвалення заслуговують використані дисертанткою прийоми аналізу різного визначення понять, дотичних до понятійного ряду дослідження. Наприклад, аналізуючи поняття «професійна компетентність вчителя» в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, Гарбуза Т.В. не тільки надає авторське тлумачення цього педагогічного феномена, але й робить спробу представлення узагальнених міркувань учених і дослідників у вигляді схеми, що характеризує структуру професійної компетентності вчителя, яка має п'ять компонентів (ціннісний, методологічний, психолого-педагогічний, комунікативний, управлінський), кожен із яких характеризується трьома складниками (когнітивним, операційно-технологічним, особистісним) (с.18). А розгляд поняття «професійна компетентність вчителя іноземної мови» дисертантка завершує двома узагальнюючими таблицями (Табл.1.1 і Табл.1.2) з виокремленням складників іншомовної комунікативної компетентності та поглядів учених на зміст

поняття (с.21-22), а також визначенням структури професійної компетентності вчителя іноземних мов (рис.1.2).

В цілому робота містить 12 таблиць, 16 рисунків і 12 додатків, які є ефективними прийомами компаративного дослідження і забезпечують її теоретичну обґрунтованість.

Вірогідність результатів дослідження Гарбузи Т.В. забезпечується також якісною джерельною базою, яка складає 236 найменувань, з яких 88 іноземною мовою. Джерельна база добре структурована і забезпечує розкриття всіх складових теми дослідження. Звертає на себе увагу високий рівень цитування використаних джерел, які не лише фігурують у списку літератури, складеному за принципом порядку цитування, але й коректно представлені для підтвердження думок дисертантки на сторінках роботи. Значна кількість опрацьованих дисертанткою джерел вперше вводиться у вітчизняний науковий обіг.

Наукова новизна одержаних результатів, що міститься у вступі до дисертації та в авторефераті, сформульована автором коректно і адекватно. Ми цілком погоджуємось з її положеннями:

- *Вперше* здійснено комплексне дослідження змісту професійної підготовки вчителів іноземної мови в системі дистанційного навчання у Великій Британії;
- визначено соціально-педагогічні умови її організації;
- узагальнено досвід та розроблено модель професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови в системі дистанційного навчання у Великій Британії;
- обґрунтовано рекомендації щодо реалізації перспективних шляхів розвитку вітчизняної дистанційної педагогічної освіти з метою наближення її до європейських і світових стандартів;
- *удосконалено* понятійно-категоріальний апарат і методологію порівняльно-педагогічного дослідження;

На нашу думку, в дисертації Гарбузи Т.В. *подальшого розвитку* набули характеристики організаційних моделей закладів дистанційної освіти, а також положення щодо особливостей управління дистанційною освітою тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що окремі його положення, результати і висновки можуть застосовуватися для обґрунтування політики у сфері освіти, зокрема, у розробці концептуальних та нормативних документів; в обґрунтуванні нових і оновленні існуючих навчальних курсів з педагогіки, педагогіки вищої школи, порівняльної педагогіки та історії педагогіки, а також модулів до різних навчальних програм вищої та післядипломної освіти. Результати дослідження можуть застосовуватися також в теоретичних та експериментальних дослідженнях тощо.

Робота має логічну структуру, повністю охоплює головні складові досліджуваної проблеми та послідовно розкриває основні завдання наукового пошуку автора. Кожен із трьох розділів дисертації насичений новими науковими фактами і має свої «родзинки». Так, Розділ I. автор присвячує обґрунтуванню науково-методологічного апарату дослідження та розробці ряду важливих для проведення дослідження проблем контекстного характеру, пов'язаних з обґрунтуванням соціально-педагогічних умов організації системи дистанційної освіти у Великій Британії.

Відзначимо матеріали Розділу II., присвяченого аналізу змісту й організаційно-педагогічного забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови в системі дистанційного навчання у Великій Британії. Особливу вагу мають матеріали, в яких характеризуються відповідні технології: педагогічні та інформаційно-комунікаційні, а також представляються результати аналізу щодо моніторингу знань, умінь і навичок студентів. Значний інтерес представляють також виокремлені та описані автором синхронні та асинхронні форми організації навчання в системі дистанційної освіти, зокрема, робота з блогами, яка є цікавим і результативним видом навчальної діяльності. Під час викладання мовних дисциплін виділяються три типи блогів: 1) the tutor blog – підтримується викладачем; 2)

class blog – підтримується спільними зусиллями викладача і студентів; 3) the learner blog – підтримується студентом індивідуально. Особливим типом блогів є аудіоблоги – мережні щоденники з аудіо файлами у форматі MP3, які відкривають перед студентами великі можливості самостійного виконання творчих завдань. Вважаємо, що введення цих матеріалів у науково-освітній простір України підсилює практичну спрямованість дослідження Гарбузи Т.В. і практичне значення її результатів.

Розділ завершується розробленою автором структурно-функціональною моделлю професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови в системі дистанційного навчання у Великій Британії, яка є логічним узагальненням проведеного наукового пошуку.

Багато цікавих ідей містить розділ 3, де автор робить спробу визначення перспектив реалізації в Україні британського досвіду дистанційної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов. На наш погляд, цінним є виявлення адаптаційного потенціалу досвіду професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови в системі дистанційного навчання Великої Британії.

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано в 19 одноосібних наукових працях, зокрема, п'ять статей у провідних наукових фахових видання України, дві статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях, 12 матеріалів конференцій.

Основні теоретичні положення знайшли відображення в публікаціях автора у виданнях, затверджених ВАК України. Зміст автореферату відображає основні положення дисертації.

Висновки дослідження відповідають його завданням та впливають із змісту роботи.

При загальній позитивній оцінці якості кандидатської дисертації Гарбузи Т.В. необхідно зазначити окремі дискусійні положення роботи та побажання щодо майбутніх перспектив її розвитку:

1) Розглядаючи британський досвід, автор виокремлює зовнішні та внутрішні соціально-педагогічні умови (чинники), які здійснюють вплив на функціонування дистанційної освіти в цій країні. До зовнішніх чинників

віднесено: зміну державної політики, оновлення стратегічної і тактичної мети та завдань дистанційної освіти, визначення її пріоритетних властивостей, особливостей управління та освітньої традиції дистанційного навчання у Великій Британії. На нашу думку, до них слід додати стрімко зростаючі міжнародні вимоги, зафіксовані в провідних документах, які адресуються вчителям. Адже в них закладено основу для формування міжнародного виміру в сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій та інших технологій, використовуваних в сучасній дистанційній освіті вчителів тощо.

2) Розділ 1.2. дисертації, присвячений соціально-педагогічним умовам організації системи дистанційної освіти у Великій Британії, дещо перевантажений загальними матеріалами. Водночас дисертаційне дослідження виграло б, якби дисертантка залучила до аналізу матеріали загальноєвропейських проектів у сфері підготовки вчителів-мовників. До таких, зокрема, належать два міжнародні дослідження, проведені у Саутгемптонському університеті на замовлення Європейської Комісії (2002, 2004), в результаті яких було обґрунтовано Європейський профіль мовної педагогічної освіти та окреслено 40 ознак такої освіти за параметрами: знання і розуміння, стратегії та уміння, цінності, а також розроблено Референтну рамку європейського профілю мовної педагогічної освіти

3) В дослідженні приділено увагу розкриттю інформаційно-комунікаційних технологій навчання, які розглядаються автором в якості складника технології дистанційного навчання. Ці матеріали могли б значно збагатися за рахунок використання робіт вітчизняних дослідників-компаративістів, таких як Гарабко В. (ІКТ в підготовці вчителів початкової школи у Великій Британії), Зубченко О. (ІКТ у шкільній освіті Великобританії) та ін. Крім того, бажано було б залучити результати досліджень інших українських вчених, які досліджували проблему підготовки і професійного розвитку вчителів у Великій Британії (Задорожна І., Кучай Т., Муқан Н., Самойлюкевич І. та ін.).

4) Робота значно виграла б, якби в описі навчально-методичного забезпечення дослідниця зупинилася на таких характеристиках як профіль та структура програм підготовки, а також представила конкретні приклади різних навчальних планів, програм, курсів підготовки вчителів іноземних мов в системі дистанційного навчання у Великій Британії. В сучасних умовах такий матеріал є надзвичайно цінним для педагогів і студентів філологічних факультетів університетів України.

5) Текст дисертаційного дослідження написано хорошою науковою мовою з дотриманням всіх вимог щодо посилань, опису кращих практик та бібліографічного опису першоджерел. Проте більшість дисертаційних додатків подано автором без вказівки на певне джерело, або ряд джерел (у разі авторського синтезу різних джерел). У зв'язку з тим, що матеріали додатків є самоцінними і часто використовуються як теоретиками, так і практиками освіти, бажано було б їх супроводити конкретними назвами джерел.

6) Вважаємо, що результати дослідження необхідно широко представити в європейському та світовому просторі, зокрема, в науково-практичних заходах та проектній діяльності, яка проводиться такими поважними професійними організаціями як Асоціація дослідників у сфері освіти в Європі (EERA), Міжнародна Рада порівняльно-педагогічних товариств (WCCES), Європейська Асоціація в сфері педагогічної освіти (ATEE) інших. Безпосередня участь в роботі цих професійних об'єднань сприятиме збагаченню порівняльно-педагогічних знань, а також підняттю рейтингу вітчизняних закладів освіти в світі та Європі.

Висновок. Дисертаційна робота Гарбузи Тетяни Віталіївни “Професійна підготовка майбутніх вчителів в системі дистанційного навчання університетів Великої Британії», є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке містить нові наукові результати в галузі теорії і методики професійної освіти, а також порівняної педагогіки. За своїм обсягом, обґрунтованістю проведених досліджень, науковою значущістю отриманих результатів дисертаційна робота Гарбузи Т.В. відповідає вимогам п.п. 13,14, 15 «Порядку присудження

наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

6 травня 2015 р.

Доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник лабораторії
зарубіжних систем професійної освіти і навчання
Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України

Л.П.Пуховська